

HÅLLBARHETSSTRATEGI FÖR SGU – VISION OCH STÄLLNINGSTAGANDEN

1 Inledning

”Hållbar utveckling är en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.” (Bruntlandrapporten 1987)

Både FN och EU har satt hållbar utveckling som ett viktigt övergripande mål för alla medlemsstater. I Sveriges regeringsform står att det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer. Hållbar utveckling omfattar tre dimensioner som är starkt sammanlänkade: den sociala, den ekonomiska och den miljömässiga.

Vid FN:s toppmöte den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer 17 globala hållbarhetsmål inom Agenda 2030. Samma år förhandlades ett nytt klimatavtal fram i Paris, som trädde i kraft i december 2016. I Sverige råder bred partipolitisk enighet om att Sverige ska vara ledande avseende både Agenda 2030 och klimatmålen. Sveriges riksdag har fastställt ett miljömålssystem som ska tydliggöra och följa upp den miljömässiga dimensionen i begreppet hållbar utveckling. Miljömålen omfattar 16 miljökvalitetsmål, ett växande antal etappmål, samt det s.k. generationsmålet.

I Sveriges lagstiftning är hållbar utveckling ett centralt begrepp. Vår miljölagstiftning ”syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö” (MB kap. 1, 1 §). Plan- och bygglagen syftar till att ”främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för framtida generationer” (PBL 1 kap. 1 §).

I hållbarhetsfrågor liksom i andra frågor ska SGU tillämpa de beslut som tagits av vår regering och riksdag. Denna hållbarhetsstrategi har tagits fram med utgångspunkt från detta och från övriga dokument som är styrande för SGUs verksamhet. Hållbarhetsstrategin är ett levande dokument som kommer att uppdateras kontinuerligt i takt med att SGUs verksamhetsstrategi och verksamhetsplanering utvecklas.

2 SGUs roll i ett hållbarhetsperspektiv

SGU ska med sin expertkunskap och i sin myndighetsroll bidra till en hållbar samhällsutveckling. Vad vi arbetar med, hur vi arbetar och vilken inriktning vi har på våra beslut och ställningstaganden – allt detta bidrar. SGUs roll och handlingsutrymme definieras dels av våra uppgifter som anges i bland annat vår instruktion och vårt regleringsbrev, dels av den lagstiftning som berör SGUs verksamhet. Vår hållbarhetsstrategi ska främst inriktas mot de områden som omfattas av vårt myndighetsuppdrag.

3 SGUs vision om det hållbara samhället

Ett hållbart samhälle tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Det är ett demokratiskt samhälle som bygger på fundamentala mänskliga rättigheter, och där ekonomiskt välstånd ger förutsättningar för alla människors välbefinnande. Generationsmålet och miljökvalitetsmålen är uppnådda, vilket innebär att de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. De 17 hållbarhetsmålen inom Agenda 2030 är på god väg att uppnås.

Perspektivet är långsiktigt och utvecklingen måste vara både miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar.

I det hållbara samhället sker en god hushållning med naturresurserna, som används på ett långsiktigt hållbart sätt. Behovet av råvaror för samhällsutvecklingen tillgodoses med bästa möjliga teknik och med minimal påverkan på miljön och människors hälsa. Kretsloppen är resurseffektiva, med en stor andel återanvändning och återvinning, och så långt som möjligt fria från farliga ämnen. En stor del av de mineral och metaller som används utgörs av återvunnet material. Energianvändningen är effektiv med en stor andel förnybar energi. Belastningen på miljön är låg och människors hälsa är god. Vår mark, vårt grundvatten och våra sjöar, vattendrag och hav är rena, friska och produktiva, med god biologisk mångfald.

Tillgången på rent dricksvatten är säkrad genom att våra vattenresurser har ett fullgott skydd och utsläpp av farliga ämnen har minimerats. Naturgrusutvinningen har reducerats till ett minimum, och den sker bara där värdefulla grundvattentillgångar och områden av betydelse för natur- och kulturmiljön eller för utvinning av geoenergi inte påverkas. Mineralutvinning bedrivs med respekt för och i samklang med miljö, kultur och andra näringar. Samhällsvärdet och nyttan av att bruka naturresurser vägs mot värdet av att låta naturen vara orörd. Värdefulla natur- och kulturområden skyddas mot ingrepp och störningar.

Inom samhällsplaneringen sker en långsiktig planering på nationell, regional och kommunal nivå där geologiska och biologiska förutsättningar är kända och beaktas. Bedömning görs av geologiska risker, geologiska värden och geologins betydelse för turism, naturvärden och biologisk mångfald. Hänsyn tas till Agenda 2030 och till samtliga miljö kvalitetsmål, samt till att både mark- och vattenresurser ska nyttjas till det de är bäst lämpade för.

För att uppnå vår vision om det hållbara samhället ska vi arbeta för:

- att Sveriges naturresurser används på ett resurseffektivt och långsiktigt hållbart sätt
- att skapa goda förutsättningar för att mark- och vattenområden används för de ändamål för vilka områdena är mest lämpade
- att samtliga Sveriges miljömål uppnås inklusive generationsmålet
- att de globala hållbarhetsmålen inom Agenda 2030 uppnås.

Som expertmyndighet inom geologi ska SGU särskilt arbeta för att öka kunskapen om de geologiska förutsättningarnas betydelse för hållbarhetsfrågor.

4 SGUs ställningstaganden och målsättningar

Ovanstående vision är vägledande för SGUs hållbarhetsarbete. Följande ställningstaganden utgör både SGUs generella ståndpunkt i ett antal hållbarhetsfrågor, och målsättningar som SGU ska arbeta för.

NATURRESURSER

- Naturresurser som det finns ett behov av i samhället ska användas på ett långsiktigt hållbart sätt både i Sverige och i ett globalt perspektiv. Värdet av att bruka naturresursen ska vägas mot värdet av att låta den finnas kvar.

- Kretsloppen behöver slutas för att minska spridningen av farliga ämnen. Ökad återanvändning och återvinning krävs, och i ett långt tidsperspektiv även ett minskat uttag av obrukade resurser. Allt avfall ska omhändertas på bästa möjliga sätt.

Naturresurser - jord och berg

- SGU ska arbeta för en hållbar mineralutvinning samt för hållbar tillväxt och företagande inom mineralsektorn. Mineralutvinning omfattar gruv- och mineralbrytning inklusive försörjning av bergmaterial, dvs uttag av sand, grus och berg.
 - Uttaget av mineralresurser ska ske utifrån ett långsiktigt synsätt och med hänsyn till att mark- och vattenresurser ska nyttjas till det de är bäst lämpade för. Uttaget ska också ske med bästa möjliga teknik och på ett sätt som maximerar resurseffektiviteten och återvinningsgraden.
 - Utvinningsavfall från mineralutvinning samt entreprenadberg, restberg och schaktmassor ska ses som en resurs som ska tas till vara.
 - SGU verkar för ökad kunskap om vad gruvnäringen innebär för samhället – ekonomiskt, socialt och miljömässigt.
 - SGU arbetar för en långsiktigt hållbar efterbehandling av områden som använts för mineralutvinning.
 - SGU främjar och stödjer forskning som kan bidra till en hållbar mineralsektor.
- Utvinning av naturgrus är inte långsiktigt hållbart. SGU arbetar för att minimera Sveriges uttag av naturgrus och öka användningen av ersättningsmaterial.
 - Naturgrusavlagringar av betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring eller natur- och kulturlandskapet ska bevaras.
 - Naturgrus ska inte användas där det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material. Miljöbalkens bestämmelser i tillståndsärenden för naturgrus ska tillämpas strikt.
 - SGU arbetar för att regionala materialförsörjningsplaner ska upprättas av länsstyrelserna och att dessa ska beaktas i kommunernas planarbete.

Naturresurser - sötvatten och hav

- Som ansvarig nationell myndighet för miljö kvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet* arbetar SGU särskilt för detta mål. SGU vill öka kunskapen om vattnets kretslopp och om grundvattnets betydelse både som naturresurs och för ytvattenkvalitet och ekosystem.
 - Alla ska ha tillgång till dricksvatten av god kvalitet.
 - Sveriges allmänna dricksvattentäkter ska ha vattenskyddsområden och dessa ska vara baserade på ett fullgott geologiskt underlagsmaterial.
 - Grundvattenresurser som bedöms som viktiga för Sveriges nuvarande och framtida vattenförsörjning, även där vattentäkt idag saknas, ska vara skyddade.
 - SGU arbetar för att länsstyrelserna ska upprätta regionala vattenförsörjningsplaner och att dessa ska beaktas i kommunernas planarbete.
 - Viktiga grundvattentillgångar bör pekas ut som riksintresse för vattenförsörjningen.

- SGU arbetar för att miljökvalitetsmålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård* uppnås.
 - SGU arbetar för ökad kunskap om havsbotten och marina miljöer samt för minskad påverkan från mänskliga verksamheter.
 - Muddring och dumpning av muddermassor ska ske så att miljöskador undviks.
 - SGU arbetar för en god havsplanering i enlighet med EU:s marina direktiv.
 - SGU arbetar för att öka kunskapen i samhället om möjligheter och risker avseende mineralutvinning i marina miljöer.

ENERGI OCH KLIMAT

- Människan påverkar jordens klimat. SGU arbetar för minskad klimatpåverkan och för ökad kunskap om klimatförändringar i ett geologiskt tidsperspektiv.
- Samhället behöver anpassas till ett förändrat klimat i framtiden. SGU ska tillhandahålla geologiska underlag så att planerare och beslutsfattare kan bedöma klimatförändringarnas risker för samhället.
 - Kunskapen i samhället om klimatförändringars effekter på marina miljöer som t.ex. marina ekosystem, strandförskjutning och havsnivåer ska höjas.
 - Kunskapen i samhället om klimatförändringarnas inverkan på grundvattenkvalitet, grundvattennivåer och markstabilitet ska ökas.
- Ökad användning av förnybara energikällor är en förutsättning för att kunna minska Sveriges klimatpåverkan. Användning av fossila bränslen bör ske restriktivt.
 - Geoenergi ska få en ökad användning i samhället. Uttag av geoenergi ska ske på sådana platser och på ett sådant sätt som minimerar risken för negativ miljöpåverkan.
 - Vindkraft, solenergi och vågkraft ska främjas, samt lokaliseras så att risken för negativ miljöpåverkan minimeras.
 - Torvbrytning ska inte tillåtas i opåverkade torvmarker utan enbart i områden väsentligt påverkade av dikning eller av tidigare täktverksamhet.
 - SGU arbetar för ökad kunskap om förutsättningar för och risker med skiffergasutvinning.
 - SGU arbetar för att kunskapen om möjligheter och risker för geologisk lagring av koldioxid i Sverige ska öka.

NATURMILJÖ, KULTURMILJÖ OCH LANDSKAP

- SGU arbetar för ökad kunskap om geologins betydelse för natur- och kulturmiljön, den biologiska mångfalden och landskapsbilden.
 - Geologiska naturvärden ska så långt som möjligt bevaras. Geologiskt intressanta områden som är av särskild betydelse ska skyddas.
 - Geoturism ska främjas.
- SGU arbetar för miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö* genom att undersöka och efterbehandla förorenade områden - på land, i vatten och i sediment.
 - SGU arbetar för ökad kunskap om förekomst, spridning och effekter av förorenade sediment på havsbotten och i vattendrag.
 - SGU arbetar för mer resurseffektiva efterbehandlingsmetoder.

- Efterbehandlingsåtgärder vid förorenade områden som innebär ökad hållbarhet ur flera aspekter ska eftersträvas, t.ex. genom minskade transporter där så är lämpligt.

EKONOMI OCH SAMHÄLLE

- SGU arbetar för att geologiska frågor ska sättas in ett samhällsperspektiv och för att geologisk information används för att bidra till en hållbar utveckling .
 - SGUs information ska tillgängliggöras och marknadsföras så att användningen ökar i samhället.
 - SGU ska i samhällsdebatten aktivt föra fram geologins betydelse inom hållbarhetsfrågor .
- SGU arbetar för att mark- och vattenområden ska användas på lämpligaste sätt med hänsyn till beskaffenhet och läge samt de behov som finns.
 - SGU arbetar för att de geologiska förutsättningarnas betydelse ska vara en naturlig del i samhällsplaneringen
 - Mark- och vattenanvändning som påtagligt kan försvåra utvinningen av samhällsnödvändiga naturresurser ska så långt som möjligt inte tillåtas.
 - Användningen av mark- och vattenområden ska ta hänsyn till och främja miljö kvalitetsmålen.
 - SGU arbetar för att centrala myndigheter ska samordna sin information och vägledning till regionala och lokala myndigheter om hållbar mark- och vattenanvändning.
- Nyetablering, drift och utveckling av gruvverksamhet bör ske utifrån en helhetssyn som främjar både miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet.
 - SGU ska arbeta för en hållbar gruvindustri i Sverige och andra länder.
 - Nyttan av nya gruvetableringar ska även komma lokalsamhället tillgodo.
- Mer hänsyn ska tas till de verkliga kostnaderna för samhället som uppstår på grund av människans användning av naturens resurser. Principen om att förorenaren ska betala ska tillämpas.
 - Verktyg behöver utvecklas för att värdera både nyttan och kostnaderna av dessa naturresurser och ekosystemtjänster.
 - SGU vill bidra till en fortsatt utveckling av ekonomiska och juridiska styrmedel som kan påverka samhällsomställningen i riktning mot ökad hållbarhet.
- Hela SGUs organisation, dvs alla som arbetar på SGU, ska känna till och tillämpa SGUs hållbarhetsstrategi och andra styrdokument.
 - SGUs medarbetare ska känna till och tillämpa miljölagstiftningen inom sina verksamhetsområden.
 - SGUs medarbetare ska arbeta för miljö kvalitetsmålen och generationsmålet inom sina verksamhetsområden.
 - SGUs medarbetare ska arbeta för att minska SGUs miljöpåverkan i enlighet med de mål som är satta inom verksamhetsplaner och andra styrdokument.
 - SGUs upphandlingar ska innefatta hållbarhetskriterier.

- I våra utlandsprojekt ska SGU följa och främja FN:s “Global Compact” policy som omfattar tio principer inom områdena miljö, mänskliga rättigheter, arbetsmiljö och anti-korruption.
- Internt inom SGU bidrar vår arbetsmiljöpolicy och likabehandlingspolicy, vårt åtgärdsprogram mot diskriminering och trakasserier samt SGUs policy avseende representation och gåvor till SGUs hållbarhetsarbete.

Bilaga 1: Rapport ”Uppdrag hållbarhet – framtagande av en hållbarhetspolicy för SGU”*

* Tidigare användes begreppet ”hållbarhetspolicy”. Detta har nu ersatts av ”hållbarhetsstrategi”.